

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1925 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om åtgärder till förekommande av älgars skadegörelse å ungskog och växande gröda samt om beredande av gottgörelse för av älgar förorsakad skada å växande gröda. (2:a avd.)

Jordbruksutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft nedan omnämnda, inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) två likalydande, nr 133 i första kammaren av herr *Andersson, Albin* samt nr 195 i andra kammaren av herr *Andersson* i Grimbo, i vilka hemställtts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande åtgärder till förekommande av älgars skadegörelse å ungskog och växande gröda;

2) nr 1 i andra kammaren av herrar *Olsson* i Ramsta och *Schill*, vari hemställtts, att riksdagen beslutar i skrivelse till Kungl. Maj:t begära om utredning, huruvida och på vad sätt och i vilken omfattning gottgörelse må kunna beredas åt dem, som lidit skadegörelse å växande gröda av älgar och sedan inkomma till riksdagen med den framställning, vartill utredningen giver anledning.

I motiveringen till förstnämnda motioner behandlas älgens skadegörelser närmast från skogsvårdssynpunkt. För belysande av dessa skadegörelser anföras åtskilliga uppgifter rörande inom Landvettens och Härryda socknar av Sävedals härad i Göteborgs och Bohus län föreliggande förhållanden. Enligt ett av länsjägmästaren i nämnda län gjort uttalande skulle å egendomen Långenäs i Landvetters socken på grund av älgstammens tillväxt under nu gällande total fridlysning inom länet en rationell skogsskötsel tillsvidare vara omöjliggjord och varje tanke på att uppdraga annat trädslag än gran utesluten. Från socknarna i Sävedals härad hade i anledning härav framställning gjorts till Kungl. Maj:t om tillstånd att genom jakt minska älgbeståndet, vilken framställning emellertid blivit avslagen. Enligt motionärernas uppfattning vore det knappast ägnat att förvåna, om skogsägare, som sökt ställa sig till efter rättelse bestämmelser i skogsvårdslagen, genom vilka den enskilde skogsägaren ålades att på bästa sätt plan-

*Motionerna
I: 133 och
II: 195.*

tera och sköta sin skog och sina skogsmarker, funne det märkvärdigt att det utfärdats fridlysningsbestämmelser för djur, som vore de största skadegörare på skogen, varigenom plantering av sådana trädslag som tall, ek, björk m. fl. så gott som omöjliggjordes. Därtill komme den skada samma djur åstadkomme på växande gröda i skogstrakterna, där älgarna på några dagar kunde förstöra skörden på betydande områden.

Ett önskemål vore enligt motionärernas mening, att skogsvårds- och jaktlagarna bringades i närmare överensstämmelse med varandra. Tillåtelse till eller förbud mot jakt efter älg borde icke bestämmas så noggrant efter länsgränserna som hittills, utan likartade områden sammanföras oavsett sådana gränser. Till ett härad eller en socken, som låge i ett län med totalförbud mot älgjakt och vid gränsen till ett län, varest det vore tillåtet att jaga älg, droge sig älgstammen och ökade sig på grund av det totala jaktförbudet i sådan grad, att stora mängder ungskog och säd bleve fördärvade. Vid fridlysningsbestämmelsernas utfärdande borde enligt vad motionärerna uttala hänsyn tagas även till skogsägares och jordbrukares intressen och omfattningen av älgens skadegörelse grundligt undersökas.

*Motionen
II:1.*

I den av herrar Olsson i Ramsta och Schill väckta motionen har framhållits, att den skadegörelse av älgar, som äger rum å växande gröda här i landet årligen uppgår till avsevärda belopp. Ofta vore det så att torpare, arrendatorer och småbrukare i skogsbygderna finge sin gröda mer eller mindre förstörd av älgar, utan möjlighet att få någon gottgörelse härför genom älgjakten, då de i allmänhet saknade jakträttigheter.

Motionärerna, som förklara sig icke vilja ifrågasätta ökad jakttid å älg, hava däremot ansett frågan om beredande av gottgörelse i någon form för den skadegörelse, som älgen åstadkommer å växande gröda, böra tagas i övervägande. För sådant ändamål tänkte sig motionärerna upptagandet av en avgift för varje skjuten älg. De skjutna älgarna kunde redovisas till vederbörande landsfiskal och avgiften samtidigt erläggas. De av älgarna åstadkomna skadorna å växande gröda kunde anmälas till kommunalnämnden, som skulle hava att besiktiga och värdera skadan och däröver till Kungl. Maj:ts befallningshavande insända protokollsutdrag. För detta ändamål skulle nämnden, om så befundes lämpligt, äga att inom eller utanför nämnden utse en delegation av tre personer. Motionärerna ansåge givet, att skador av mindre omfattning icke borde ersättas och tänkte sig gränsen härutinnan satt till 15 kronors värde. För slutgiltigt fastställande av skadeståndsbeloppen borde av Kungl. Maj:ts befallningshavande utses en länsnämnd av fem personer, vilken skulle hava att pröva de inkomna ansökningarna och fördela beloppen. De, som samtidigt redovisade skjutna älgar och sökte ersättning för skadegörelse å grödan, borde enligt motionärernas mening icke erhålla gottgörelse i sådan mån än värdet av skadan överstege den skjutna älgen eller älgarnas värde. Avgiften för skjutna älg tänkte sig motionärerna antingen fixerad till

samma belopp för hela riket eller ock att Kungl. Maj:ts befallningshavande kunde få bestämma densamma inom en viss minimi- och maximigräns allt efter behovet.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat domänstyrelsens yttrande, vilket såsom bilaga fogats vid detta utlåtande.

*Domänstyrel-
sens yttrande.*

Vad först angår frågan om älgens skadegörelse å skog, så synes det vara otvivelaktigt, att en icke obetydlig sådan skadegörelse under vissa förhållanden kan äga rum. Det vill emellertid synas, som om denna skadegörelse skulle utgöra en verklig fara för skogsvården endast där älgstammen är synnerligen talrik. I allmänhet torde älgerna hava så stora skogsområden att röra sig på, att skadegörelse av ifrågavarande art icke får någon mera väsentlig betydelse. Och för de förluster, som för skogsägaren uppstå under dylika förhållanden, lär han i allmänhet anse sig gottgjord genom älgjakten. Utredningen i ärendet synes ock visa, att mera allvarliga missförhållanden i förevarande avseende allenast uppstå såsom en följd av total fridlysning och å trakter, där förutsättningarna i övrigt för älgstammens tillväxt äro särskilt gynnsamma. De i herrar Albin Anderssons och Anderssons i Grimbo motioner anförda uppgifterna rörande förhållandena i vissa socknar av Göteborgs och Bohus län torde i detta hänseende vara belysande.

Utskottet.

Såsom även motionärerna framhållit, torde man kunna komma till rätta med dylika missförhållanden genom att fridlysningen sker i mera smidiga former. Sålunda synes det även utskottet som om i ett sådant fall, som det av motionärerna omförmälda, anledning kan finnas att frångå regeln, att fridlysningen skall följa länsgränsen.

Med hänsyn till sålunda föreliggande omständigheter anser sig utskottet böra tillstyrka, att utredning verkställes rörande de åtgärder, som i berörda avseende må vara av behovet påkallade.

Beträffande den av herrar Olsson i Ramsta och Schill väckta motionen får utskottet erinra, att i vårt land helt saknas såväl bestämmelser om rättsskydd mot viltskador som andra anordningar för beredande av gottgörelse för sådana skador. I åtskilliga andra länder — i främsta rummet sådana där å ena sidan rationell jaktvård förekommer och andra sidan jordbruk och trädgårdsskötsel mera intensivt bedrivs — finnas bestämmelser på detta område. Vad särskilt angår den form av gottgörelse för skador, förorsakade av älgar, som i sistnämnda motion ifrågasatts, har utskottet inhämtat, att en liknande anordning finnes i Finland. Enligt en kungörelse av den 20 oktober 1898 föreskrives nämligen, dels att för rättighet att utöva älgjakt skall erläggas viss avgift, dels att skada, som av älg förorsakats å växande gröda eller stackad säd eller foder, ersättes av kronan. Bestämmelserna torde emellertid för närvarande sakna praktisk

betydelse, enär älgen i Finland är i det närmaste utrotad och total fridlysning av densamma därför tillämpas.

Såsom framgår av domänstyrelsens yttrande, befinner sig under Kungl. Maj:ts prövning förslag, gående ut på mera vittgående åtgärder beträffande gottgörelse för viltskador.

Huruvida en sådan anordning, som i den sist omhandlade motionen ifrågasatts, är lämplig att genomföra i vårt land, därom anser sig utskottet nu icke böra uttala någon mening. Utskottet har emellertid för sin del icke velat motsätta sig, att den utredning rörande älgens skadegörelse och de åtgärder, vilka med anledning härav kunna vara påkallade, som utskottet vill förorda, även kommer att omfatta en undersökning av det i sagda motion lämnade uppslaget.

Under återopande av det ovan anförda får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 133 och II:195 samt II:1 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande skadegörelse av älg samt vidtaga de åtgärder, vartill denna utredning må giva anledning.

Stockholm den 11 maj 1925.

På jordbruksutskottets vägnar:

PAUL HELLSTRÖM.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hellström, Sederholm, Nilsson* i Kabbarp, *Norin, Lundell, Gabrielsson, Andersson* i Fältenborg och *Luterkort* samt

från andra kammaren: herrar *Uddenberg* i Karlskoga, *Hedlund* i Häste, *Sjölander, Gustafson* i Vimmerby, *Johansson* i Hallagården, *Månsson* i Erlandsro och *Olsson* i Rödningberg.

Bilaga.

Till Riksdagens Jordbruksutskott.

Genom nådigt beslut den 13 innevarande februari har domänstyrelsen anbefallts att i anledning av framställning från riksdagens jordbruksutskott avgiva yttrande över till samma utskott remitterade motionen nr 1 i andra kammaren om beredande av gottgörelse för av älgar förorsakad skada å växande gröda samt nr 133 i första kammaren och nr 195 i andra kammaren, lika lydande, om åtgärder till förekommande av älgars skadegörelse å ungskog och växande gröda.

I anledning härav får styrelsen anföra följande.

De jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 1 oktober 1915 och den 3 juli 1916 inom jordbruksdepartementet tillkallade jaktsakkunniga hava i avgivet betänkande den 15 maj 1922, del II, med förslag till ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m., avgivit bland annat förslag till förordning angående jaktvårdsavgifter, jaktkort och jaktpass. Detta förslag, vilket av domänstyrelsen i underdånigt utlåtande den 30 november 1923 i huvudsak tillstyrkts, innehåller bland annat, att, med vissa särskilt angivna undantag, jakt ej må av någon utövas, med mindre han erlagt jaktvårdsavgift i den ordning, som i förordningen stadgas, samt till bevis därom är försedd med ett för honom personligen utfärdat jaktkort.

Jaktvårdsavgiften skulle utgå med följande belopp för jaktkort

avseende helt år, vid jakt inom viss kommun	kronor	5
» » » » » » visst län	»	20
» » » » » » hela riket	»	50
samt avseende en tidsperiod av tre på varandra följande dagar, oberoende av område, där jakten bedrivs	»	1,

vilket sistnämnda belopp domänstyrelsen har föreslagit måtte höjas till 2 kronor.

Jaktvårdsavgifterna skulle tillfalla statsverket och bilda en fond (jaktvårdsfonden), vilken efter Kungl. Maj:ts bestämmande skulle användas för främjande av jaktvården inom riket. Till denna fond skulle ingå även avgifter för jaktpass, som utländsk undersåte skulle vara pliktig utlösa för jakt inom riket — antingen 100 kronor för helt år eller ock 5 kronor för varje dag jaktpasset omfattar — ävensom vissa bötesandelar m. m.

Domänstyrelsen har vidare i underdånig skrivelse den 31 januari 1925 med förslag till jaktvårdsarbetets inom landet organisation och inflytande jaktvårdsavgifters m. m. användning föreslagit bland annat, att de i jaktsakkunnigas förenämnda betänkande föreslagna avgifter för jaktkort och jaktpass skulle i huvudsak tillföras en för hela landet bildad frivillig sammanslutning för jaktvård och vildnadsskydd, uppdelad på lokala länsföreningar. Sammanslutningen skulle stå under viss officiell kontroll och såsom villkor för rätt till erhållande av del utav förenämnda avgifter hava av Kungl. Maj:t fastställda stadgar.

Viss del av inflytande jaktvårdsavgifter och avgifter för jaktpass — av domänstyrelsen föreslagen till 10 procent därav — skulle emellertid

redovisas till staten för att efter Kungl. Maj:ts bestämmande disponeras för särskilda ändamål, som avse jaktvård och vildnadsskydd i allmänhet. Bland sådana ändamål, vartill dessa till Kungl. Maj:ts förfogande ställda belopp skulle användas, har domänstyrelsen framhållit utgivande av ersättningar för sådan skadegörelse å husdjur eller å växande gröda eller trädplanteringar m. m., som vållats av djur, som av skilda orsaker ansetts böra fridlysas längre tider. Styrelsen avsåg härmed exempelvis skadegörelse å hemdjur av björn och lo, där det till förhindrande av dessa djurarters utrotande ansåges nödigt att beträffande dem stadga total fridlysning, eller skada å skog och planteringar genom kronhjort, vilken, på grund av sin sällsynthet inom landet, ansetts böra helt fredas. Även i sådana fall, att all jakt efter älg förbjödes inom viss landsdel på grund av att eljest fara föreläge för utrotning, har synts skäligt att gottgörelse för av älg vållad skada å i främsta rummet växande gröda utginge av förenämnda medel. Styrelsen avsåg däremot icke, att av berörda till Kungl. Maj:ts förfogande ställda del av jaktvårdsavgifter m. m. skulle utgå ersättning åt markägare för sådan vildskada å växande gröda eller dylikt, som förorsakats av djur, efter vilka under längre eller kortare del av året jakt finge äga rum. Det har synts naturligt, att vederbörande markägare själv må hava att överväga följderna av att på sina marker behålla en större vildstam, som eventuellt kan förorsaka skada å växande gröda m. m. för såväl honom själv som ock underlydande torpare och arrendatorer m. fl. Om än dessa sistnämnda icke torde äga framställa rättsliga krav mot markägaren om ersättning för skada, som vållats dem av exempelvis älg, har markägaren dock i allmänhet ansetts äga viss moralisk skyldighet härtill, då skadan varit av större betydelse för de underlydande. Dylika ersättningar torde ock flerstädes hava utgått. Rätt kännbara skador å växande gröda m. m. genom älg torde emellertid understundom tillskyndas även sådana innehavare eller brukare av smärre självständiga hemman eller lägenheter, som antingen icke hava jakträtt eller å vilkas områden älgen icke har fast tillhåll, utan å vilka han endast tillfälligt inkommer från omgivande större marker. Flertalet av dessa torde icke hava utsikt att bekomma någon som helst ersättning för de uppkomna skadorna.

Därest en allmän kassa funnes, varifrån gottgörelse för mera avsevärd skada kunde utgå, torde därmed avvärfas den fara för älgstammens skäligen bestånd, som ligger däri, att särskilt småbrukare i skogsbygden, i avsikt att värja sig för älgens skadegörelse, olovligen nedskjuta de djur, som inkomma på innehavande ägor eller pläga uppehålla sig i närheten därav. Statsmedel synas icke böra anvisas för ändamålet, ej heller torde här förut berörda jaktvårdsavgifter lämpligen böra tagas i anspråk i fall, då det gäller skadegörelse inom orter, där viss jakttid för året är medgiven. Under sådana förhållanden synes det i motionen nr 1 framlagda uppslaget till frågans ordnande vara förtjänt av uppmärksamhet och väl värt att tagas under omprövning. Vid prövning av ansökan om gottgörelse för skada genom älg synes emellertid böra tillkomma vederbörande myndighet att beakta bland annat jämväl huruvida sökanden vidtagit åtgärder att hålla älgstammen på sina ägor i skälig storlek i förhållande till egendomens omfattning och rådande förhållanden i övrigt. I samband härmed torde ock böra erinras, att skadegörelse genom älg å växande gröda äger rum på sommaren och framför allt på hösten, innan jakttiden inträder. Skadegörelse på *skog* åstadkommes däremot under vintern.

Utän att nu kunna fatta bestämd ståndpunkt till lämpligaste ordnan-

det av den väckta frågan, anser styrelsen densamma dock vara av sådan betydelse, att den bör tagas under omprövning, och att visst behov föreligger för att sådana åtgärder vidtagas, varigenom den, som genom av älg förorsakad skadegörelse å växande gröda drabbats av mera nämnvärd förlust, må kunna vinna möjlighet att därför erhålla någon gottgörelse. Det bör emellertid icke förbises, att bestämmelser i förevarande syfte torde komma att stöta på rätt avsevärda svårigheter vid deras praktiska tillämpning. För kostnadernas bestridande skulle medel kunna erhållas, beträffande orter där under året all jakt efter älg är förbjuden, av den del utav här förut omfördälda avgifter för jaktkort och jaktpass, som skulle stå till Kungl. Maj:ts förfogande, och i fråga om orter, där jakt får under viss tid av året äga rum, ur en länsvis under länsstyrelsens förvaltning ställd kassa, som bildades på sådant sätt, att för varje inom länet dödad älg till kassan inbetalades viss avgift. Motionärerna hava ansett, att de som samtidigt redovisade skjutna älgar och sökte ersättning för skadegörelse å grödan, icke borde erhålla gottgörelse i vidare mån än värdet av skadan överstege den skjutna älgens eller älgarnas värde med frånräknande av enligt förslaget bestämda avgifter. Denna princip kan synas riktig, men då jordägare eller brukare, å vilkens växande gröda vallats skada genom älg, kan hava överlåtit rätten till jakt å annan, i följd varav sökanden av gottgörelse sålunda icke har att redovisa några älgar dödade under samma år, som skadan uppstått, bör särskilt övervägas frågan om vem som lämpligast bör åläggas skyldighet att redovisa skjutna älgar och utgiva avgifter för desamma — skytten, jakträttsinnehavaren, jordägaren eller eventuellt brukaren (jordarrendatorn).

Beträffande vad i de lika lydande motionerna nr 133 i första kammaren och nr 195 i andra kammaren framhållits rörande älgens *skadegörelse å skog*, äger det sin riktighet, att älgen flestades åstadkommer rätt betydande skadegörelse å yngre skog, såväl barrskog som lövskog. Några andra effektiva åtgärder till förekommande av dylik skadegörelse, än att älgbeståndet genom avjagning förhindras bliva för stort, torde emellertid icke kunna vidtagas. Åtgärd i sådant avseende kan ju i regeln ske inom orter, där älgjakt viss tid av året är tillåten. Där det emellertid, på grund av fara för älgens utrotande inom vissa delar av landet, ansetts nödvändigt att för längre eller kortare tidsperiod helt fridlysa älgen, kan på begränsat område, där älgen på grund av särskilda, för hans trevnad gynnsamma förhållanden har jämförelsevis stor stam, vållas rätt avsevärd skadegörelse å skogen, utan att markägaren i allmänhet kan skydda sig härför. Huruvida denna bör beredas särskild gottgörelse härför synes dock kunna ifrågasättas. Det skäligen ersättningsbeloppet för skadan är vanskligt att bedöma, varjämte bör uppmärksammas, att skogsägaren, om jaktförbudet upphör påföljande år, kan erhålla viss ersättning genom älgstammens beskattning.

Motionärerna hava bland annat framhållit, att vid fridlysningsbestämmelsernas utfärdande hänsyn borde tagas även till skogsägares och jordbrukares intressen, så att frågan ej må bliva helt beroende av yttranden från jaktsällskap, vilka icke hava intresse av eller äro inne i skogsvårdsfrågor. Domänstyrelsen får i anledning härav erinra, att så gott som undantagslöst vederbörande skogstjänstemäns yttranden i dylika frågor infordras, varjämte i allmänhet vederbörande länsstyrelse låter höra hushåll-

ningssällskapets förvaltningsutskott samt, där tid därtill gives, landstinget.

Såsom sammanfattning av vad härovan anförts, får styrelsen meddela, att styrelsen för sin del ej har något att erinra mot att åtgärder vidtagas i syfte att bereda skälig gottgörelse åt den, som lidit förlust genom av älg förorsakad skadegörelse å växande gröda.

Styrelsen får slutligen meddela, att enligt de uppgifter rörande inom riket skjutna älgar, som genom vederbörande jägmästare var för sitt revir införskaffats,

antalet dödade djur utgjorde i medeltal för år under 5-års-

perioden 1911—1915	2,680 stycken
och under 5-årsperioden 1916—1920	1,970 »

Från och med år 1921 har varit rådande totalförbud för älgjakt inom de sex nordligaste länen samt inom vissa län eller delar av län även i mellersta och södra delarna av landet. Därjämte har jakttiden för älg inom orter, där sådan funnits medgiven, varit begränsad till 7 dagar och under år 1924 inom vissa län till allenast 4 dagar.

Det under åren 1921—24 under för jakt efter älg medgiven tid skjutna antalet älgar utgör följande:

år 1921 =	672 stycken.	Totalförbud i de sex norra länen, i Värmlands, Västmanlands, större delen av Örebro län, i Göteborgs och Bohus län samt landskapet Dalsland av Älvsborgs län.
» 1922 =	449 »	Totalförbud i likhet med 1921 samt därjämte Södermanlands län.
» 1923 =	381 »	Totalförbud i likhet med 1922 samt därjämte Jönköpings län.
» 1924 =	1,208 »	Totalförbud i de sex norra länen, Värmlands, Göteborgs och Bohus, Jönköpings och Blekinge län samt Dalsland. Jakttiden var begränsad till 4 dagar i Örebro, Västmanlands, Södermanlands, Östergötlands och Kalmar län.

Stockholm den 27 februari 1925.

TH. HERMELIN.

Sixten Bellander.